

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียง¹

วสันต์ เครือเสนห์²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด หลักการ ความหมาย ประเภท และกฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานเป็นสื่อบันทึกภาพและเสียง ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่ากฎหมายพยานหลักฐานของแต่ละประเทศนั้น ล้วนแต่มีวิวัฒนาการและแนวคิดแตกต่างกันออกไปตามแต่ละระบบกฎหมายที่ประเทศนั้นๆ ใช้ แต่ไม่ว่าระบบกฎหมายจะเป็นระบบใด หรือระบบพิจารณาคดีและสืบพยานจะเป็นแบบใด จุดมุ่งหมายของพยานหลักฐานต่างก็มีวัตถุประสงค์คือทำให้ความจริงปรากฏขึ้น หรืออย่างน้อยก็ให้มีความใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นการค้นหาความจริงของทุกประเทศ ต่างก็มีหลักการร่วมกันประการหนึ่ง ซึ่งเป็นหลักการที่เปิดโอกาสให้คู่ความทุกฝ่ายนำเสนอพยานหลักฐานมาสนับสนุนข้ออ้างของตนได้อย่างเต็มที่ คือ หลักฟังความสองฝ่าย หรือ Right to be heard โดยหลักฟังความสองฝ่าย หรือ Right to be heard เป็นหลักการที่สำคัญและถือได้ว่าเป็นหลักประกันความยุติธรรมที่มีขอบเขตกว้างขวาง โดยไม่จำกัดอยู่เพียงการเป็นหลักสำหรับรับฟังข้อเท็จจริงของศาลในการสืบพยานเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงการดำเนินการกระบวนการพิจารณาตั้งแต่เริ่มต้นคดีไปจนถึงการวินิจฉัยชี้ขาดพิพากษาคดี

แต่เดิมนั้น พยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบเพื่อพิสูจน์เพื่อสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตน หรือหักล้างข้ออ้างข้อเถียงของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้น จะเป็นบุคคลผู้รู้เห็น หรือทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น บรรดาเอกสารต่างๆ ที่บันทึกถึงเหตุการณ์ เรื่องราว ข้อตกลงต่างๆ และวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้นๆ แต่ในปัจจุบันการพัฒนาของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น เกิดเครื่องมือใหม่ๆ ที่ใช้ในการเก็บบันทึกข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเครื่องที่บันทึกภาพและเสียง ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์มือถือ กล้องเป็นทิพย์หน้ารถ กล้องวงจรปิด ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพยานหลักฐานชั้นดี ในการที่จะนำมาพิสูจน์ความจริงเรื่องใดๆ ในทางคดีได้

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียง โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์สุเมธ จานประดับ และคณะกรรมการสอบคือรองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสวรรค์ และ รองศาสตราจารย์ ดร.กิบบดี ก้องเบญจกุล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาเขตบางนา

แต่จากการศึกษาถึงปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้น จึงทำให้ผู้ศึกษาพบว่ากฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียงนั้น ยังมิได้มีการพัฒนาแก้ไขให้สอดคล้องทันสมัยกับความก้าวหน้าในปัจจุบันเท่าที่ควร ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาหลายประการ ดังจะได้กล่าวโดยสรุปต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาแรก ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการตีความพยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียง เพราะเมื่อเราพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะพบว่าไม่มีบทบัญญัติมาตราใดที่ได้ให้ความหมาย หรือคำนิยามของพยานหลักฐานแต่ละประเภทไว้ จึงก่อให้เกิดปัญหาในการที่จะอ้างและนำสืบพยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียง เนื่องจากลักษณะเฉพาะของตัวสื่อบันทึกภาพและเสียงนั้น เป็นวัตถุที่มีรูปร่างแน่นอน แต่ความมุ่งหมายที่จะนำสื่อบันทึกภาพและเสียงนั้นมาเป็นพยานหลักฐาน ไม่ได้ต้องการจะพิสูจน์ว่าสื่อบันทึกภาพและเสียงนั้นมีรูปร่างลักษณะหน้าตาอย่างไร แต่สิ่งสำคัญที่ต้องการจะพิสูจน์ว่าพยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียง เมื่อมีการเปิดแล้ว มีความหมายว่าอย่างไร ซึ่งจะคล้ายคลึงกับพยานหลักฐานประเภทพยานเอกสาร จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากผู้ที่อ้างสื่อบันทึกภาพและเสียง อาจถูกศาลห้ามนำพยานหลักฐานเข้าสืบ หรืออาจไม่รับฟัง พยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียงได้ เพราะไม่ได้อ้างและนำสืบตามหลักเกณฑ์วิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

ประเด็นปัญหาประการที่สอง ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการส่งสำเนาสื่อบันทึกภาพและเสียงให้ศาลและคู่ความ เนื่องจากพยานหลักฐานที่เป็นพยานเอกสารนั้น กฎหมายเห็นว่าเมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างพยานเอกสารขึ้นไต่เป็นพยานหลักฐาน ก็ควรที่จะเปิดโอกาสให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายได้มีโอกาสตรวจสอบถึงความถูกต้องแท้จริงเสียก่อน และให้มีโอกาสคัดค้านถึงความไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ของเอกสารนั้นได้ ดังนั้นกฎหมายจึงได้บัญญัติหลักเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งคือ การส่งสำเนาให้แก่ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งแต่เนื่องจากลักษณะเฉพาะของตัวสื่อบันทึกภาพและเสียงนั้นเป็นวัตถุที่มีรูปร่าง ซึ่งพยานวัตถุนั้นกฎหมายมิได้บัญญัติว่าจะต้องส่งสำเนาให้แก่ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ความมุ่งหมายที่จะนำสื่อบันทึกภาพและเสียงนั้นมาเป็นพยานหลักฐานนั้น ไม่ได้ต้องการจะพิสูจน์ว่าสื่อบันทึกภาพและเสียงนั้นมีรูปร่างลักษณะหน้าตาอย่างไร แต่สิ่งสำคัญที่ต้องการจะพิสูจน์คือ บรรดาภาพ , ภาพเคลื่อนไหว , เสียง ทั้งภาพเคลื่อนไหวพร้อมเสียงเหล่านั้น มีความหมายว่าอย่างไร จึงเกิดปัญหาว่าเมื่อคู่ความฝ่ายที่อ้างสื่อบันทึกภาพและเสียงเป็นพยานหลักฐาน ไม่ได้ส่งสำเนาสื่อบันทึกภาพและเสียงให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง จึงทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีโอกาสจะตรวจสอบความถูกต้องแท้จริง และคัดค้านถึงความไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ของบรรดาบรรดาภาพ , ภาพเคลื่อนไหว , เสียง ทั้งภาพเคลื่อนไหวพร้อมเสียงที่ได้นำมาเป็นพยานหลักฐาน

ประเด็นปัญหาประการที่สาม ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการเป็นพยานบอกเล่าของสื่อบันทึกภาพและเสียง เนื่องจากกฎหมายไทยเกี่ยวกับพยานบอกเล่านั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226/3 บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าห้ามมิให้ยอมรับฟัง

พยานบอกเล่า ทำให้เกิดปัญหาคือสื่อบันทึกภาพและเสียงนั้น โดยสภาพจะเป็นเหตุการณ์ที่ถูกบันทึกไว้ในวัตถุคือสิ่งที่บันทึกภาพและเสียง แต่เหตุการณ์ที่ถูกบันทึกไว้อาจจะไม่ใช่เป็นเพียงเหตุการณ์ในอดีตและได้รับรู้มาอีกทอดหนึ่ง หรือบันทึกไว้เท่านั้น อาจจะเป็นเหตุการณ์ที่คู่ความประสงค์จะใช้ผูกพันไปกันโดยตลอด หรือภาพและเสียงที่บันทึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งหากถือว่าสื่อบันทึกภาพและเสียงเป็นพยานบอกเล่าเสียทั้งหมดแล้ว ก็จะทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการห้ามรับฟังเป็นพยานหลักฐาน และการขังน้ำหนักของพยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียงในคดีอาญา

ประเด็นปัญหาประการสุดท้าย ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำคำแปลของสื่อบันทึกภาพและเสียงในคดีอาญาเมื่อมีการนำเอาสื่อบันทึกภาพและเสียงมาใช้เป็นพยานหลักฐาน กฎหมายกลับมิได้บัญญัติให้มีการจัดทำคำแปลของสื่อบันทึกภาพและเสียง ดังนั้นหากผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยาน ไม่สามารถเข้าใจภาษาที่ได้ยินจากสื่อบันทึกภาพและเสียงนั้น ก็ทำได้เพียงแค่อำนาจพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลจัดหาแปลให้เท่านั้น จึงเกิดปัญหาว่าถ้าผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยาน ต้องการที่จะจัดให้มีคำแปลของสื่อบันทึกภาพและเสียง ก็จะต้องนำไปให้ผู้จ้างแปลเอกสารเป็นผู้แปลให้ โดยค่าใช้จ่ายของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานเอง ซึ่งทำให้มีภาระค่าใช้จ่ายในการจัดทำคำแปลที่สูงมาก

ซึ่งเมื่อผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ถึงปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียงทั้งสี่ประการข้างต้นแล้ว จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการตีความพยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะให้เพิ่มเติมคำนิยามของพยานหลักฐานแต่ละประเภทไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้พยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียงรวมอยู่ในความหมายของพยานเอกสารเหมือนกฎหมายพยานหลักฐานของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือจะแยกออกมาเป็นพยานหลักฐานอีกประเภทหนึ่งต่างหาก และมีหลักเกณฑ์ในการอ้างอิงและนำสืบต่างจากพยานหลักฐานประเภทอื่นก็ได้ เนื่องจากพยานหลักฐานประเภทนี้มีลักษณะที่เฉพาะที่แตกต่างกับพยานหลักฐานในปัจจุบันพอสมควร

2. ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการส่งสำเนาสื่อบันทึกภาพและเสียงให้ศาลและคู่ความ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้บัญญัติกฎหมายบังคับให้ส่งสำเนาพยานหลักฐานที่เป็นสื่อบันทึกภาพและเสียงให้แก่ศาลและคู่ความฝ่ายอื่นก่อนการสืบพยาน เพื่อให้ศาลและคู่ความได้มีโอกาสตรวจสอบความถูกต้องแท้จริง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบในทางคดี

3. ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการเป็นพยานบอกเล่าของสื่อบันทึกภาพและเสียง ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้ยกเลิกบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามรับฟังพยานบอกเล่าทั้งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเปิดโอกาสให้ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้ทุกประเภท ภายใต้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานตามที่กฎหมายกำหนด

4. ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำคำแปลของสื่อบันทึกภาพและเสียงในคดีอาญา ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 โดยให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลจัดทำคำแปลสื่อบันทึกภาพและเสียงให้แก่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยาน หากบุคคลเหล่านี้ร้องขอด้วย

เอกสารอ้างอิง

กำธร กำประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2540.

เข้มชัย ชูติวงศ์. รวมคำบรรยายเนติบัณฑิตยสภา วิชากฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน ภาค 2 สมัยที่ 70.

กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2560.

จรัญ ภักดีธนากุล. กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษา

กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2561.

พรเพชร วิชิตชลชัย. ข้อบังคับว่าด้วยพยานหลักฐานของศาลสหรัฐอเมริกา: แก้ไขเพิ่มเติมถึงปี 2003.

กรุงเทพมหานคร, 2546.

โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2557.